

תמוז התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מלחמת מדין

לפרשת מטות (על פי שיעור של הרב עזרא ביק)

הַתְּרוּעָה, בַּיּוֹם. וַיִּצְבְּאוּ, עַל-מִדְיָן, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה', אֶת-מֹשֶׁה; וַיַּהַרְגוּ, כָּל-זָכָר. ח וְאֶת-מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל-חַלְלֵיהֶם, אֶת-אָוִי וְאֶת-רָקֶם וְאֶת-צוּר וְאֶת-חוּר וְאֶת-רְבִיעֵ--חַמְשֵׁת, מַלְכֵי מִדְיָן; וְאֵת בַּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר, הָרְגוּ בַּחֶרֶב. ט וַיֵּשְׁבוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-נָשֵׁי מִדְיָן, וְאֶת-טַפָּם; וְאֵת כָּל-בְּהֵמָתָם וְאֶת-כָּל-מִקְנֵהֶם וְאֶת-כָּל-חֵילָם, בַּזָּזוּ. י וְאֵת כָּל-עֲרִיָּהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם, וְאֵת כָּל-טִירֹתָם--שָׂרְפוּ, בָּאֵשׁ. יא וַיִּקְחוּ, אֶת-כָּל-הַשָּׁלָל, וְאֵת, כָּל-הַמִּלְקוֹחַ--בְּאֲדָם, וַבַּבְּהֵמָה. יב וַיָּבֵאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֶת-הַשְּׂבִי וְאֶת-הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת-הַשָּׁלָל--אֶל-הַמַּחֲנֶה: אֶל-עֶרְבַת מוֹאָב, אֲשֶׁר עַל-יַרְדֵּן יְרֵחוֹ.

מבחינה כרונולוגית, ניתן לשער כי המלחמה התרחשה פחות או יותר באותה נקודה בתורה בה אנו נמצאים, אך הכרונולוגיה כאן מטעה. פרשת בלק, והמשכה המידי בתחילת פרשת פנחס, מסכמת את החלק העלילתי של התורה המביא אותנו אל סוף המסע במדבר. ניתן לראות זאת בבירור מהסיכום בסוף המפקדים בפרשת פנחס.

2. במדבר כ"ו, ס"ג-ס"ו:

"אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: וּבְאֵלֶּה לֹא הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר סִינַי: כִּי אָמַר ה' לָהֶם מוֹת יָמֵתוּ בְּמִדְבַר וְלֹא נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה וְיִהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹן:"

הסיכום הוא הצהרה על מעבר – עולם המדבר עבר, ועכשיו – רק עכשיו, לאחר שהדור הקודם עבר מן העולם – יכול עם ישראל להיכנס לארץ המובטחת.

המקום ההגיוני לספר בו על מלחמת מדין הוא מיד לאחר מקרה בעל פעור, בסוף פרשת בלק. המלחמה היא תגובה למקרה זה, כפי שה' אומר למשה.

3. במדבר כ"ה, י"ז-י"ח:

"צִוּוּ אֶת הַמַּדְיָנִים וְהַכִּיְתֵם אוֹתָם: כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם בְּנֹכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָפְלוּ לָכֶם עַל דָּבַר פְּעוֹר וְעַל דָּבַר כְּזָבִי בַת נִשְׂאֵי מִדְיָן אֲחֵתָם הַמְּכָה בְיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דָּבַר פְּעוֹר:"

סופו של ספר במדבר מכוון בעיקר כלפי הכניסה המתקרבת לארץ ישראל. מאז המפקד בפרשת פנחס, התורה דנה באופן חלוקת הארץ (כ"ו, נ"ב-נ"ו), ממשכה בהכללתן של בנות בחוקי הירושה (כ"ז, א-י"א), הציווי הראשון למשה להתכונן למותו, כיוון שהוא לא יוביל את העם לארץ ישראל (כ"ז, י"ב-י"ד), בחירת יהושע כמי שינהיג את העם מהכניסה לארץ (כ"ז, ט"ו-כ"ג), ציווי על קרבנות התמיד (כ"ח, א-מ"ט), ומעמדם המיוחד של שניים וחצי השבטים בחלוקת הארץ (ל"ב, א-מ"ב). פרשת מסעי מסכמת את ארבעים שנות המסע במדבר (ל"ג, א-מ"ט), לאחר מכן עוסקת בהכרחיות המלחמה לצורך הכיבוש (ל"ג, נ"ו-נ"ו), גבולות הארץ (ל"ד, א-ט"ו), שמות מנהיגי השבטים שיבצעו את חלוקת הארץ (ל"ד, ט"ו-כ"ט), הציוויים הקשורים להקמת ערי הלויים וערי המקלט בארץ ישראל (ל"ה, א-ל"ד), והבעיה של נישואין בין-שבטיים והשפעתם על ירושת הנחלות (ל"ו, א-י"ג).

ישנם שני נושאים יוצאי דופן באופן בולט, ושניהם מופיעים בתחילת פרשת מטות. הראשון הוא הקטע ההלכתי העוסק בנדרים, במיוחד נדרים של נשים. קטע זה נראה מאד לא-במקום, מכיוון שנראה שאין לו קשר לאף אחת מהפרשיות המשפטיות בסביבתו, ואין לו קשר למיקום בסיפור שבו הוא נמצא, בקצה המדבר, לפני הכניסה לארץ.

בשיעור השבוע נדון על הנושא השני שהוא המלחמה עם מדין.

1. במדבר ל"א א-יב:

א וַיְדַבֵּר ה', אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. ב נָקֶם, נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֵת, הַמַּדְיָנִים; אַחֲרַי, תִּאָּסֵף אֶל-עַמִּיךָ. ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר, הִחְלַצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא; וַיְהִיו, עַל-מִדְיָן, לְתֵת נִקְמַת-ה', בְּמִדְיָן. ד אֶלְפָּי, לְמִטָּה, אֶלְפָּי, לְמִטָּה--לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל, תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא. ה וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל, אֶלְפָּי לְמִטָּה--שְׁנַיִם-עָשָׂר אֶלְפָּי, חֲלוּצֵי צַבָּא. ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלְפָּי לְמִטָּה, לְצַבָּא: אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן, לְצַבָּא, וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת

שמוביל אותו, בהתבסס על גיאוגרפיה ולא על אחידות נושאית. אולם למעשה, כפי שראינו, אין קשר נושאי בין המלחמה עם מדין לבין מלחמות הכיבוש. למלחמה עם סיחון ועוג היה יותר קשר (לפחות בתוצאה הסופית) למלחמות הכיבוש, ומשה מתואר כמנהיג אותן מלחמות; אולם התורה אינה רואה צורך להסביר את מעורבותו בהן. שנית, הדגש המושם בפסוקים על **מותו** הקרב של משה מצביעה על קשר לא לגיאוגרפיה אלא למשהו בחייו האישיים של משה, שהוא הסיבה למלחמה ולמעורבותו של משה בה.

ב. ה' מצווה את משה לנקום את **נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** מאת המדיינים. פסוק אחד אחרי זה, משה מוסר את הציווי לעם, ואומר להם **"לָתֵת נְקַמַת ה' בְּמִדְיָן: "** (ל"א, ג'). ההבדל בולט. (ראו רש"י ל"א, ג', המסביר מדוע אין כל סתירה, אך לא מדוע משה משנה בכוונה את מילות הציווי).

ג. הצבא בנוי, לפי פקודתו של משה (אך ללא שמוזכר שה' שה' ציווה בכך), על בסיס ייצוג שבטי – **"אֶלֶף לַמִּטָּה אֶלֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצָבָא: "** (ל"א, ד'). אף מלחמה אחרת לא נוהלה באופן כזה. מהי המשמעות של גיוס יוצא דופן זה?

ד. פנחס מלווה את הצבא בשליחותו. מדוע? ישנם שני הסברים אפשריים, שאינם בהכרח סותרים, לתפקידו של פנחס. יתכן שהיה המנהיג הצבאי, או ששימש ככהן משוח מלחמה, הכהן המלווה את הצבא לפי ההוראות המצויות בפרשת שופטים (דברים כ'). בכל מקרה, השתתפותו במלחמה, ובמיוחד הציון המפורש של השתתפותו, דורשים הסבר. כהן אינו הבחירה הטבעית למנהיג צבאי, ואפילו אם נקבל את ההנחה שהתפקיד של כהן משוח מלחמה כבר היה קיים (למרות שהציווי עליו הוא רק בפרשת שופטים, בעתיד), בולטת העובדה כי באף מלחמה אחרת המוזכרת בתנ"ך לא מוזכר שמו של הכהן משוח המלחמה; למעשה הוא אינו מוזכר כלל. התשובה הברורה (ראו רש"י, רמב"ן וכמעט כל מפרש אחר) היא שפנחס נשלח בגלל התפקיד שמילא (לא ככהן) במקרה בעל פעור, כשהוציא להורג את כזבי וזמרי. כעת הוא נשלח, כדברי רש"י, **"לגמור את העבודה"**. זה לכאורה מצביע על תפקיד של מנהיגות צבאית. אם כן, מדוע הוא אינו מוזכר מאוחר יותר, בפרט כאשר משה נוזף בראשי הצבא **"(פְּקוּדֵי הַחֵיל שְׂרֵי הָאֱלֹפִים וְשְׂרֵי הַמְּאוֹת" - ל"א, י"ד)?**

א. ה' נותן למשה הוראות מאד כלליות – **"נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים"**. משה נותן לצבא הוראות מאד כלליות לפני צאתם למלחמה – **"הִחְלְצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים לְצָבָא וְיָהִיו עַל מִדְיָן לָתֵת נְקַמַת ה' בְּמִדְיָן: "** מהם בדיוק היעדים הצבאיים? כאשר הצבא חוזר

אלא, שפסוקים אלו נמצאים לא לפני תיאור המלחמה בפרשתנו, אלא מיד לאחר מקרה בעל פעור, בתחילת פרשת פנחס. התורה מתעדת את ציווי ה' למשה לצאת למלחמה על מדין מיד, בדיוק במקום המתאים. אך שום דבר לא קורה. מילוי ציווי זה נדחה עד לפרשה הבאה. למעשה, התורה מדגישה שהימצאות ציווי בפרשה אחת והגשמתו בפרשה אחרת אינה נורמלית, בכך שהיא **חוזרת על ציווי ה' למשה בפרשת מטות (במדבר ל"א, ב'):**

"נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאֲסֹף אֶל עַמִּיךָ"

משה לא רק מילא אחר הציווי בפרשת פנחס כאשר הוא הקים את הצבא בפרשת מטות; הוא הגיב לציווי נוסף, שניתן הפעם מיד לפני הגשמתו. בכך שהתורה חוזרת על הציווי, היא מדגישה כי הפעם הראשונה בה הוא הופיע היתה הנכונה, במונחים של הקשר עלילתי; אולם בכל זאת יש סיבה להופעה השנייה. המלחמה עצמה מוצבת בהקשר נוסף, שהוא, כפי שראינו, ההקשר של כיבוש וחלוקת ארץ ישראל. בשיעור נרצה להבין מהי המשמעות של פרשיה זו בהקשר בו היא נמצאת.

[הערה: יש לשים לב לכך שכיבוש ארץ מדין אינו קשור בשום אופן לכיבוש ארץ ישראל. שלא כמו ארצותיהם של סיחון ועוג, בני ישראל לא התיישבו במדין והארץ לא סופחה לארץ ישראל. המלחמה היא נגד העם המדייני, ולא ארץ מדין, או - אם להשתמש במילים של התורה - זו מלחמת נקמה ולא מלחמת כיבוש.]

יש מספר אנומליות בסיפור של המלחמה עם מדין. נמנה כמה מהן.

א. ה' מצווה את משה **"נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאֲסֹף אֶל עַמִּיךָ: "** (ל"א, ב'). מהו הקשר בין המלחמה עם מדין לבין מותו של משה? הרמב"ן מתייחס לשאלה זו, ומסביר שכל מה שקרה לעם ישראל לפני חציית הירדן הוא באחריותו של משה; יהושע יכנס לתמונה רק לאחר חציית הירדן.

4. **הרמב"ן על במדבר ל"א ב):**

גזר על משה רבינו שלא יעבור את הירדן, אבל מעבר לירדן עשה כל מצות ישראל, נצח שני מלכי האמורי הגדולים וחלק את ארצם בנחלה, והוא ראוי שיעשה נקמה בשונאי ה', ואין על יהושע רק מצות הארץ. ועוד שחלק לו הקב"ה כבוד זה שיראה וישמח צדיק כי חזה נקם, וזה טעם אחר תאסף אל עמך. ומשה חלק כבוד לפנחס שהתחיל במצוה ועליו לגומרה ועשאו משוח מלחמה זו, ואין ראוי שילך אלעזר, כי הוא הכהן הגדול אבל כפי שמדגיש הרב ביק זה לא מסביר, מדוע מותו של משה מודגש כחלק מהציווי. אם כיבוש מדין היה שייך, במהותו, לכיבוש עבר הירדן המזרחי, אולי היתה סיבה להסביר מדוע משה ולא יהושע הוא זה

חיסון העם בפני המצב בו יפגשו עם חצייתם את הירדן ומפגשם עם האוכלוסייה המקומית. משום כך יש כאן תפקיד כפול, המוצמד לשני אנשים שונים. פנחס עוסק בהענשת מדין; משה עוסק בשינוי יחסם של בני ישראל אל הפריצות והזוהר של החברה המושחתת של ארץ כנען.

בפרשת פנחס ציווה ה' את משה "צָרֹר אֶת הַמְדִינִים וְהִפִּיתָם אוֹתָם". המילה הראשונה, "צרור", משמעותה להיות אויב (צר), להטריד ולהשניא. הסיבה לכך, בדברי ה', היא שהמדיינים צוררים לעם ישראל. לדעת הרב ביק, הכוונה כאן היא שה' מדריך את משה לדאוג להחליף את הגישה המוקסמת והמשיכה שהתגברה על עם ישראל כשהם נפגשו לראשונה בבנות מואב ומדין. יש כאן בעיה פסיכולוגית, ובה יש לטפל על ידי שינוי גישה, שהמלחמה עצמה היא רק ביטוי שלה. הריגת המדיינים בדם קר, כעונש בלבד, תפספס את הנקודה – על עם ישראל להבין שהמדיינים – ואורח חייהם – הם האויב; וכשם שהם האויבים שלך, עליך להיות האויב שלהם ושל כל מה שהם מסמלים.

6. באופן דומה מסביר רש"י הירש בפרושו לתורה:

"נקם נקמת - משה מסר לישראל את תורת ה' המבוססת על צניעות ועל נאמנות לה', ולפני מותו הוא יבטיח את קיום שני העמודים האלה של שליחותו. ולפיכך הוא שנצטוו להכות את המדיינים כדי להגן על עמו מפני גילוי עריות ועבודה זרה ...

המטרה אינה להכניע את האויב ולגמול לו כגמולו, אילו בקש כן היה נוקט לשון "נקם ב", אך המטרה היא להחזיר ולהקים את עם ישראל מאת המדיינים, ולשחרר אותו מבחינה רוחנית ומוסרית ולחלץ אותו מאימת ניכליהם"

7. באופן דומה מסביר רש"י מדוע נשלח פנחס עם כלי הקודש:

"ואת פנחס - במלחמות הקודמות כנגד סיחון ועוג, כנגד האמורי אין הכתוב אומר בפירוש שהיה שם כהן עם הארון והחצוצרות. הללו היו מלחמות הגנה ומלחמות כיבוש בעלות משמעות חומרית, ואילו מלחמה זו נערכה למען המטרות הרוחניות והמוסריות העליונות. לכך מתאים ביחוד כהן עם עדות התורה והחצוצרות המבקשות את עזרת ה'"

ומסביר הרב ביק, שה' אינו אומר למשה מה בדיוק לעשות, כיוון שזוהי שליחותו של משה. חינוך עם ישראל הוא משימת חייו של משה, וזוהי הפעולה החינוכית האחרונה שעליו לעשות בטרם ימות. יתרה מכך, משה עצמו הפגין חוסר יוזמה במקרה בעל פעור, בעת שחיכה שה' יגיד לו מה לעשות, וזה בדיוק מה שעליו לתקן עכשיו.

לאחר הניצחון, משה מוכיח אותם בכעס על כך שלא הרגו את נשות מדין. האם הם לא פעלו לפי הוראותיו? מדוע הוא לא נתן להם הוראות מדויקות, אם זה כל כך חשוב?

ב. המילה צבא מופיעה פעמים רבות בפרשה זו.

5. במדבר ל"א, ג'-ז':

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הֲחַלְצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן:
אֶלֶף לַמָּטָה אֶלֶף לַמָּטָה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצַבָּא: וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמָּטָה שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לְצַבָּא אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן אֱלִעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֲצִצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְיָדוֹ:

ובשביל להבין שזה חריג, אפשר להשוות זאת למלחמה נגד סיחון ועוג, המלחמה הקודמת שעם ישראל נלחם, בה המילה לא מופיעה אפילו פעם אחת. ולכן נשאלת השאלה: מהו תפקידה של המילה "צבא" בפרשתנו?

הקב"ה מצווה את משה לנקום במדיינים ואז למות. הרב עזרא ביק מציע שמשמעות הדבר היא שמלחמה זו לא רק ראויה למשה, אלא היא הכרחית עבורו על מנת למלא את תפקידו עלי אדמות. המשפט "נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמיך": שקול לאמירה "עשה זאת; אחר כך אתה יכול למות". יש דבר אחד נוסף שעליך לעשות כדי למלא את ייעודך. הציווי המנוסח כך מעודד את משה להבין את מטרת המלחמה במונחים של שליחות חייו, ולא רק במונחים של קידום ההיסטוריה של עם ישראל באופן כללי.

מבחינת העונש למדיינים, יתכן מאד שהתפקיד מתאים יותר לפנחס מאשר למשה, כיוון שתפקידו ההיסטורי של פנחס הוא לנקום באויבי ה', במיוחד המדיינים. אם ה' נתן תפקיד זה למשה, כפי שמשמע מהקישור שנעשה בין מילוי שליחות זו למותו של משה, צריכה להיות לכך סיבה הקשורה בשליחותו של משה, שהיא אינה – במיוחד – הנקמה באויבי ה'.

משה מבין ששליחותו היא להכין את עם ישראל לכניסה לארץ ישראל, להיות העם שקיבל את התורה וראוי לנחול בנחלת ה'. בהקשר זה, החטא בשיטים היה כישלון עצום, הם של העם והן של משה. בפעם הראשונה שהעם נפגש בתרבות המקומית, תרבות של עבודת אלילים ועוד יותר מכך, של זנות, נטש העם את ארבעים שנות שבהם חנך אותם משה לאמונה בה' ונפל לזנות ועבודה זרה. משה, באותו הרגע, לא ידע מה לעשות, ורק פנחס, הקנאי הבודד, הציל את המצב.

ומסביר הרב ביק ש"נקמת ה'" אותה מצווה משה להוציא לפועל, כוללת, לפחות בכל מה שנוגע למשה, מרכיב של

פנחס נשלח גם הוא – ונשלח באופן מפורש ל"צבא". "אתם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא". פנחס הוא האינדיבידואל האולטימטיבי, לא בחטא, אולם באישיות. לא רק שפעל לבדו, פעולת הקנאי היא בהגדרה לבד. הוא לא ביקש לייצג את הקהילה, הוא לא התייעץ; הוא קם בחמתו הצודקת ונטל רומח לידו. בשל כך הוא מצוין לשבח על ידי ה', וזוכה לשכר. אך משה הבין כי האישיות שבבסיס המעשה, האינדיבידואל **המונע** על ידי רגש אישי ולא נשלט על ידי חוקי הקהילה, היא בדיוק שורש הבעיה אותה מנסה משה לסלק. משום כך נשלח גם הוא, היחיד חס הדם, **אל הצבא**, ולמעשה הוא אינו מוזכר עוד, כיוון שהצבא לחם את מלחמתו כיחידה אחת ולא כאנשים בודדים.

משה לא נתן פרטים צבאיים בהוראותיו, כיוון שזה אינו רלוונטי. הוא רצה מעשי הרס, שמחדירים איבה לתודעה. יתכן שפנחס, שבאופן אישי מסור לעונש, לא הבין את ההיבט הפסיכולוגי, או שיתכן כי הוא הבין, אך משה בכל זאת לא היה מרוצה מהתוצאות. אך משה אינו מאשים את הצבא בחטא, כיוון שלא עברו על אף ציווי. הספרי, בפסקה שהרמב"ן מוצא מתמיהה, שם בפי פנחס את ההצהרה הנאמרת למשה "עשינו ככל אשר ציוותנו לעשות".

10. **הרמב"ן על ל"א ו:**

ושנינו בספרי (מטות מג) אמר לו פנחס כשם שפקדתו כן עשינו. ולא ידעתי מהו, שלא פקד אותם דבר בכתוב. ואלו פקד אותם ועשו היאך יכעוס, ואם פקד אותם חלילה שיעבור פנחס מצותו, כי שאלו אבד מלכותו על זה (ש"א טו יא). אבל הענין כאשר אמרתי שפקדם לתת נקמת ה' במדין, ואמר פנחס נקמה גדולה עשינו בהם: ואפשר לפרש, שאמר לו כשם שפקדתו מהר סיני בדין התורה כי (תצור) [תקרב] אל עיר וגו' (דברים כ י-יח) כך עשינו בהם, ומשה קצף על הנשים הגדולות בעבור הן הנה היו לבני ישראל (פסוק טז), והוסיף כל זכר בטף בעבור הנקמה

אולם רק משה הבין באופן מלא את אשר הוא ניסה לעשות, ולכן הוא דרש כי דווקא נשות מדין, מושא התאוה שהתפרצה בבעל פעור, ייהרגו. הבנת משמעותה של מלחמת מדין, והקשר שלה לשליחות חייו של משה, יכולה להסביר מדוע נבחרה פרשה זו כמקום בו מוצגים חוקי הכשרת כלים, וכן, לפחות לפי דעת רש"י (בשונה מרמב"ן), חוקי טבילת כלים שנקנו מגוי. אם פרשה זו עוסקת ביחס לשחיתויות של התרבויות הסובבות, הרי שמצווה הדורשת טיהור של כלי האוכל שלהם היא בהחלט במקומה בהקשר זה.

משה אומר לבני ישראל לתת את נקמת ה' במדין. שינוי הביטוי "נקמת בני ישראל" לביטוי "נקמת ה'" נועד לגרום להם להבין שמדובר בשליחות קדושה, ולא בסתם עונש. המדיינים אינם סתם אויבים של בני ישראל, אלא הם רעים, כיוון שהם אויבי ה'. לדעת הרב ביק הסיבה שמשה לא פרט כיצד יש לנהל את המלחמה היא שמשה חשב שמשמיה זו מספיקה בשביל פנחס וראשי הצבא כדי להבין מה לעשות – או שמא למשה עצמו לא היתה תכנית ברורה.

חשוב להדגיש שהמטרה אינה להרוס את כוחם הפוליטי של המדיינים, אלא להחדיר בבני ישראל את התחושה שכל התגלמות של התרבות המדיינית והמוסר המדייני צריכה לפגוש ביחס עוין ובתוקפנות מצדם.

8. **רמב"ן ל"א, ו':**

ויתכן עוד שנאמר, כי משה נצטוה צרור את המדיינים (לעיל כה יז) ונקום נקמת בני ישראל (לפנינו פסוק ב), ושלח שם מועטים להכות בערי הפרזי וכל עץ טוב להפיל וכל מעין מים לסתום וכל חלקה טובה להכאיב באבנים כמנהג השוללים, ולא צוה להם דבר רק להנקם כאשר תמצא ידם, והש"י אשר לו המלחמות נתן מדין ומלכיהם ועריהם בידם. ועל כן קצף על הנשים היודעות משכב זכר לא דבר אחר, וצוה בטף הזכרים לנקמה:

אך למשה היה רעיון אחד ברור מאד. הוא אומר לבני ישראל לבחור ולהכין קבוצה של נציגים מכל שבט, שיהוו יחד את הצבא. המלה "צבא" משמעותה קבוצה. הצבא הוא ההיפך של היחיד. משה לא מזמין את בני ישראל לבוא ולהילחם, אלא אומר להם לבחור חלוצים (באותו מובן ששנים וחצי השבטים יהיו חלוצים לפני הצבא, בהמשך הפרשה), יחידים, ולשלוח אותם אל הקבוצה. מדוע?

9. **מסביר הרב ביק:**

כיוון שהחטא בבעל פעור, בניגוד לחטא העגל, היה חטא של יחידים. הפקרות מינית היא תוצאה של חוסר יכולתו של היחיד לשלוט בעצמו, ואפילו כאשר היא מופיעה בקבוצה גדולה של אנשים, היא מבוצעת על ידי יחידים. זהו, במובן מסוים, המעשי האינדיבידואלי האולטימטיבי, והמעשה הבודד של זמרי מסמל זאת. עם ישראל כקבוצה היה נאמן לקב"ה ורצה להיכנס לארץ ישראל ולעבוד את ה', אך בסערת הרגע, כל אחד שכח את האידיאלים ואת הנאמנות הקבוצתית ונכנע ליצריו פרטיים. משה מבקש מהעם לבחור את החלוץ, ולשלוח את האנשים לצבא, שבו כל יחיד מוטמע בקבוצה. כאשר מתמודדים מול אויב כמו מדין, עם המשיכה הבלתי נמנעת שחש כל יחיד כלפי דרכיהם, היחיד צריך לדעת כיצד להיטמע באידיאל והיעוד הקבוצתי, לראות את עצמו כחבר ה' מול אויבי ה', ולשכוח שלו עצמו, כיחיד, יש צד שאינו רואה את תענוגות הבשר כאויב.

בסופו של הסיפור, מפקדי הצבא מביאים בהתנדבות חלק מהשלל כתרומה לה', לאחר שהם רואים כי לא סבלו אבדות.

11. **במדבר ל"א, נ':**

"לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁתֵינוּ לְפָנֵי ה'"

12. **רש"י מפרש:**

"לכפר על הרהור הלב של בנות מדין."

המסר אכן נלמד. שום חטא ממשי לא התרחש, אולם העובדה שהם חסו על בנות מדין היתה כישלון פסיכולוגי, והם הבינו זאת וחתרו לתקן זאת. התרומה התקבלה על ידי משה ואלעזר, והובאה לאוהל מועד, כתרומה לה', "זָכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי ה'".